

İspanyol-Amerikan Savaşı (1898) ve Karayipler

Segâh TEKİN*
Merve KANMAZ**

Özet

İspanyol-Amerikan Savaşı (1898), Pasifik ve Atlantik okyanuslarında eş zamanlı olarak gerçekleşmiştir. 1890'larda Amerika Birleşik Devletleri (ABD), küresel ölçekte ekonomik çıkarlarını genişletme ve Karayipler'den gelebilecek güvenlik ve istikrarsızlık tehditlerini bertaraf etme politikası izliyordu. Ancak bu politika, İspanya'nın başta Küba olmak üzere sömürgelerini elde tutma çabasıyla çelişiyordu. İki ülke arasındaki sorunların 1898 yılında savaşa dönüşmesine yol açan etkenler; Küba'daki ayaklanmalar ve İspanya'nın uyguladığı şiddet temelli politikalar oldu. Şubat 1898'de Havana Limanı açıklarında USS Maine isimli savaş gemisinde bilinmeyen bir nedenle meydana gelen patlama sonucunda batması iki ülke arasındaki gerilimi tetikledi. Neticede Nisan 1898'de başlayan savaş, dört ay gibi kısa bir sürede ABD'nin zaferiyle neticelendi. İspanya; Filipinler, Guam ve Porto Riko'yu ABD'ye vermek zorunda kaldı ve Küba'dan çekildi. Söz konusu savaşın Karayipler cephesini inceleyen bu çalışma, savaşın muharip devletler olan İspanya, ABD, Porto Riko ve Küba gibi ülkeler açısından önemli sonuçlara yol açtığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: ABD, İspanya, Küba, Porto Riko, Karayipler, İspanyol-Amerikan Savaşı (1898)

The Spanish-American War of 1898 and the Caribbean

Abstract

The Spanish-American War of 1898 between Spain and the United States (US), took place simultaneously at the Pacific and Atlantic oceans. During the 1890s, the US was following the policy of expanding its economic interests at global scale and defeating the possible threats of insecurity and instability coming from the Caribbean. This policy was in contrast to the efforts of Spain to keep her colonies. The problems between the two countries resulted in their last war were the insurgencies in Cuba and the violence-based suppression policy of Spain. The explosion and the sinking of the battleship USS Maine due to an unknown cause near the Havana Harbor in February 1898, escalated the tension between the two countries. The war which broke out in April 1898 was concluded in a short period of four months with the victory of the US. Spain ceded the Philippines, Guam and Porto Rico to the US and retreated from Cuba. This paper analyzes the Caribbean front of the War of 1898 and reveals that it has caused important changes for the parties involved such as Spain, US, Porto Rico and Cuba as well.

Keywords: US, Spain, Cuba, Porto Rico, Caribbean, War of 1898

Giriş

İspanyol-Amerikan Savaşı (1898), muharip ülkelerin yanı sıra, savaşa konu olan Atlantik ve Pasifik'teki adaların tarihinde de önemli bir dönüm noktası oldu. Savaş sonucunda bir devrin "üzerinde güneş batmayan ülkesi" olan İspanya'nın 400 yıl boyunca yönettiği Amerika ve Asya'daki denizaşırı imparatorluğundan elinde kalan son topraklar

* Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mektup: segahtekin@gmail.com

** Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü (100/2000 YÖK Öncelikli Alan - Siber Güvenlik), E-mektup: mrvknmz1994@hotmail.com

da kaybedildi.¹ ABD, savaştan küresel ölçekte ekonomik ve askerî gücünü pekiştiren bir devlet olarak çıktı. İki okyanusta yürütülen deniz ve kara savaşlarında kısa zamanda kazanılan zaferler neticesinde, Pasifik'teki Filipinler ABD'nin sömürgesi² olurken yine Pasifik'te bulunan Guam ve Atlantik'teki Porto Riko Washington'a bağlı özel statüde adalar haline geldi. Küba ise kısa süren Amerikan yönetiminin ardından kâğıt üzerinde bağımsızlığını kazanmakla beraber yapılan çeşitli düzenlemelerle 1934'e dek ABD'nin ekonomik ve siyasal denetimi altına kaldı.

İspanyol-Amerikan Savaşı (1898), ABD emperyalizmi adına bir milat olarak kabul edilmektedir. Bu savaş bir yandan bu ülkeyi sömürge sahibi emperyalist bir devlet haline getirirken, diğer yandan da ABD'nin gelecekte Karayipler bölgesindeki müdahaleci politikalarına başlangıç teşkil etmiştir. Savaşın arka planında ABD'nin hem ekonomik ve fiziksel güvenliği hem de insani kaygıları yer almıştır. Özellikle, insan hakları ihlallerini durdurmak, Küba'ya özgürlük ve Filipinler'e medeniyet götürmek gibi gerekçeler, savaşa meşruiyet kazandırmak için kullanılmıştır. Bu yaklaşım, ABD'nin gelecekte uygulayacağı Karayipler politikasının ipuçlarını vermiş ve mevcut ikilemlerini gözler önüne sermiştir. Savaşı müteakiben Karayipler, 20. yüzyıl boyunca ABD'nin askerî, ekonomik ve siyasal müdahalelerinin en yoğun olarak yaşandığı bölge olmuştur. Washington'un bölgeye yönelik ekonomik ve siyasal ilgisi savaş öncesinde başlamış olsa da bu mücadele, ABD'nin bölge üzerindeki etkisinin somutlaştığı bir dönüm noktası olmuştur.

Bu çalışma, Pasifik ve Atlantik'te cereyan eden İspanyol-Amerikan Savaşı'nın (1898) Karayipler ayağını incelemektedir. Küba'nın ABD'ye fiziksel olarak yakınlığı, bu ülkenin jeopolitik önemi, 19. yüzyılın ikinci yarısında adadaki ABD yatırımları ve bağımsızlık ayaklanmalarına İspanya'nın sert müdahalesi nedeniyle adada yaşanan insani dram hem ABD kamuoyunun dikkatini çekmiş hem de savaş öncesinde Küba meselesinin Amerikan karar alıcıların ve kamuoyunun gündemine taşınmasına neden olmuştur. Böylece Küba'da yaşananlar gerekçe gösterilerek Amerikalılar bu ülkeye daha sorunsuz bir şekilde müdahale etmişlerdir.

Söz konusu savaş dönemini ele alan İngilizce ve İspanyolca kaynakların yanı sıra karar alıcıların beyanatlarından yola çıkılarak hazırlanan bu çalışma, İspanya ve ABD'nin savaş nedenlerini, muharebelerin seyrini ve sonuçlarını Karayipler'deki gelişmeler ekseninde incelemektedir. Bu çalışmada ayrıca ABD'nin Karayipler'e askerî müdahalesine zemin hazırlayan sebepler, Küba ve Porto Riko'da yaşanan bağımsızlık ayaklanmalarının seyri, İspanya'nın tutumu, ABD'nin savaş kararının arka planındaki hedefler, savaşın Küba ve Porto Riko'ya etkileri ile bu kapışmanın bölgesel ve küresel düzeydeki sonuçları çözümlenmeye tabi tutulacaktır.

19. Yüzyılın İkinci Yarısında Küba ve Porto Riko'da Yaşanan Gelişmeler

Günümüzde Küba'yı ve Porto Riko'yu³ oluşturan adaların da yer aldığı Karayip Denizi'ndeki adalar⁴ üzerindeki İspanyol hâkimiyeti, Kristof Kolomb'un Amerika kıtasına ayak basmasıyla başladı. Meksika ile Orta ve Güney Amerika'daki İspanyol sömürgeleri büyük ölçüde 19. yüzyılın ilk yarısında, savaşarak bağımsızlıklarını kazandılar. ABD, İspanya'nın Kuzey Amerika'daki topraklarının önemli bir kısmını savaş ve satın alma gibi yöntemlerle ele geçirdi. Böylelikle Latin Amerika'daki İspanya hâkimiyeti sona erdi. Fakat

¹ Lara, Manuel Tuñón de, España: La Quiebra de 1898, SARPE, 1986, s. 2.

² ABD'nin Filipinler üzerindeki hâkimiyeti ülkeyi oluşturan adaların II. Dünya Savaşı'nda Japon işgaline uğramasıyla fiilen son bulmuştur. Filipinler söz konusu savaştan sonra bağımsız bir devlet haline gelmiştir.

³ Her ikisi de birkaç büyük ada ve küçük takımadalardan oluşmaktadır.

⁴ Bazı kaynaklarda Antiller olarak geçmektedir.

Madrid, bölgedeki ilk sömürgelerinden olan Küba ve Porto Riko'daki hâkimiyetini sürdürdü.

İspanyol sömürgeciliği döneminde zaman zaman Karayipler'de yerel ve küçük ölçekli ayaklanmalar yaşanmıştı. Fakat İspanyol kökenli olmakla beraber sömürgelerde doğdukları için farklı muameleye tabi tutulan nüfusun yani creollerin talepleriyle ortaya çıkan ve Latin Amerika'da olduğu gibi bağımsızlığı amaçlayan ayaklanmalar, Küba ve Porto Riko'da 19. yüzyılın ikinci yarısında cereyan etti. Bağımsızlık taleplerinin ortaya çıkmasında sömürge ekonomisi olmanın getirdiği bağımlılıktan kurtulma isteğinin yanı sıra yükselen milliyetçilik bilincinin de önemli etkisi oldu.

Porto Riko, tıpkı Küba gibi, İspanya'nın Amerika kıtasında ilk ele geçirdiği yerler arasındaydı. Porto Riko başta kahve üretimi ve Karayipler'e hâkim jeopolitik konumu nedeniyle İspanya açısından hayati önemdeydi. Nüfusun çoğunun fakirliğin pençesinde olduğu, doğal afet ve salgın hastalıkların yaygın olduğu Porto Riko'da 1867 itibariyle 656 bin civarında insan yaşıyordu. Bunların yaklaşık 346 bini beyazlardan 309 bini ise Afrika kökenliler ile melezlerden oluşuyordu. Bu ülkede 19. yüzyılın ikinci yarısında liberal reform talepleri ortaya çıktı. Fakat İspanyol yönetimi bu istekleri yerine getirmedi.⁵ Ülkedeki özgürlük hareketinin en önemli siması olarak, Ramón Emeterio Betances adlı şahıs sivrilmmişti. Fransa'da eğitim almış bir doktor olan Betances, 1850'lerde Porto Riko'da kölelerin özgürleştirilmesini amaçlayan gizli bir teşkilat kurdu. İspanyol yönetimi tarafından takip edilen Betances, defalarca Porto Riko'dan sürüldü. 19. yüzyılın sonunda Karayipler bölgesinin tamamını özgürleştirmeyi hedefleyen Betances diğer adalardaki ayaklanmalarda da etkili oldu. Bundan başka Küba'da yaşanan On Yıl Savaşı'na (1868-1878) destek veren Betances Dominik'teki otoriterlik karşıtı harekete yardım etti.⁶ Diğer yandan Ruiz Belvis ve Manuel Rojas'ın başını çektiği bir başka grup, Dominik Cumhuriyeti'nde Ocak 1868'de Porto Riko Devrimci Komitesi adlı bir örgüt kurdu. Komite, Porto Riko'da ayaklanmayı Lares denilen bölgede başlattığı için bu isyan hareketi "Grito de Lares" (Lares'in Çığılığı) olarak anıldı. Creoller başta olmak üzere toplumun farklı kesimlerinden çok sayıda Porto Rikolunun katılımıyla 23 Eylül 1868 tarihinde başlayan ayaklanmayı, İspanya önceden haber aldı ve bastırdı. Ayaklanmanın yakalanan liderleri önce ölüm cezasına çarptırıldılarsa da sonradan affedildiler. Ayaklanmanın ardından adada liberal hedefleri olan çeşitli siyasal oluşumlar ortaya çıktı. Fakat bunlar kendi aralarında görüş ayrılıklarına düştüler. İspanya, bunun üzerine 1870'lerden itibaren Porto Riko'da çeşitli reformlar hayata geçirdi. Porto Riko'da 1873 yılında köleliği kaldıran İspanya 1897'de ise bu ülkeye özerklik verdi. Fakat Mart 1898'de gerçekleşen ilk özgür seçimlerden bir ay sonra ise İspanyol-Amerikan Savaşı çıktı. Aynı yılın Temmuz ayında ise ABD, Porto Riko'yu işgal etti. Burası jeopolitik konumu itibariye ABD açısından bir deniz üssü ve Atlantik ticareti için bir liman işlevi gördü.⁷ Böylelikle Porto Riko, İspanya'nın hâkimiyetinden ABD'nin hâkimiyetine geçtiğinden bağımsızlığını kazanamadı.

Porto Riko'nun ve Küba'nın İspanya idaresinden çıkışıyla sonuçlanan İspanyol-Amerikan Savaşı'na bakıldığında, belirleyici olanın Porto Riko'da değil Küba'da yaşananlar olduğu görülmektedir. Küba'da 1865'te başlayan reform süreci ve akabinde

⁵ Bras, Marisabel, The Changing of the Guard: Puerto Rico in 1898, 2011, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/bras.html> (11.12.2020).

⁶ "Ramón Emeterio Betances", <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/betances.html> (09.01.2020); Kahlil Chaar-Pérez, Kahlil, "A Revolution of Love": Ramón Emeterio Betances, Anténor Firmin, and Affective Communities in the Caribbean, The Global South, Vol 7, No 2 (Dislocations), 2013, s. 11-36, 12.

⁷ "Manuel Rojas", <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/rojas.html#lares>, (09.01.2020); Bras, a.g.e.

yükselen bağımsızlık talepleri ABD’li siyasetçiler ve kamuoyu tarafından yakından takip edildi. 1865-1898 dönemi, Küba, ABD ve İspanya tarihçileri tarafından farklı yorumlandı ve her üç ülke açısından farklı sonuçlar doğurdu.⁸ Esasında Kübalıların adada uzun süren İspanyol hâkimiyeti, yakın demografik ve ekonomik bağlar yüzünden söz konusu ülkeye sadakat besledikleri düşünülüyordu. Bu durum İspanya Kralı VII. Fernando tarafından 1824 yılında Küba’ya “ebediyen sadık” unvanı verilmesiyle resmîyet kazandı.⁹ Ayrıca Küba’nın dünyanın sayılı şeker üreticilerinden biri olması, Havana Limanı’nın elverişli konumu ve adanın ABD’ye yakınlığı gibi hususlar bu ülkeyi ekonomik açıdan önemli kılıyordu. Bu şartlar altında, İspanya’dan Küba’ya göç 1880’lere kadar devam etti. Küba’nın nüfusu 19. yüzyılın ikinci yarısında yaklaşık 1,6 milyon civarında idi. Bunun 150.000’i İspanya doğumular (birinci nesil göçmenler) iken 950.000’i ise creollerden oluşmaktaydı. Nüfusun yaklaşık 500.000’i şeker plantasyonlarında çalıştırılmak üzere Avrupalılar tarafından adalara getirilen Afrika kökenliler ve melezlerden meydana geliyordu.¹⁰ Küba’da kölelik 1886’ya kadar devam etti. Fakat Afrika kökenlilerin bir kısmı bu tarihten önce özgürlüklerini kazandılar. Adadaki kölelerin ve özgür Afrika kökenlilerin bir kısmı, 19. yüzyılın ikinci yarısında Küba’da ortaya çıkan bağımsızlıkçı ayaklanmalara destek verdiler. İspanyol Latin Amerikası’nın bağımsızlık sürecinde olduğu gibi Küba’da da adaletsiz vergi yükü (Küba’nın gelirleriyle İspanya’nın denizaşırı diplomatik ve askerî faaliyetlerinin finanse edilmesi), İspanya’nın adadaki ekonomik teşebbüslere yönelik kısıtlamaları ve yönetimde İspanya doğumluların creollerden üstün tutulması, ada halkında tepkilere ve ayaklanmalara yol açtı.¹¹

Diğer yandan Porto Rikolu Betances’e benzer şekilde Küba’nın bağımsızlık serüveninin efsanevi lideri Jose Martí gibi Kübalı aydınlar, yalnızca Küba’yı değil tüm Karayipler’i özgürlüğüne kavuşturmak istiyorlardı.¹² Bu liderlerin hedefi Karayipler’e bağımsızlık getirmektir ve ABD’nin de desteğini almak istiyorlardı. Bununla beraber, gelecekte Washinton’un bölgedeki rolü konusunda ABD ve Küba’da fikir ayrılıkları vardı. Toprak sahibi beyazlar arasında Küba halkının kendi kendini yönetemeyeceği endişesiyle adaların ABD kontrolüne girmesini isteyenler olduğu gibi, aksine Martí gibi liderler, Küba’nın İspanyol hâkimiyetinden çıkıp Amerikan hâkimiyetine girmesinden endişe ediyorlardı.¹³

1865’te İspanya’nın sömürgelerinde koşulların iyileştirilmesine yönelik reform talepleri yükselişeydi. Tam da bu dönemde, İspanya’daki siyasal değişim, liberalleri iktidara getirdi. Yeni süreçte; Küba, Porto Riko ve Filipinler’de seçilen üyelerden oluşan bir grup (Junta de Informacion), anayasal reformları ve kölelik sorununu tartışmak üzere Madrid’de toplanacaktı. Ancak bu kişiler 1867’de aniden görevden alındılar ve önerileri

⁸ Offner, John L., *An Unwanted War: The Diplomacy of the United States and Spain Over Cuba, 1895 – 1898*, The University of North Carolina Press, Chapel Hill & London 1992, s. 20.

⁹ Sartorius, David, *Ever Faithful: Race, Loyalty, and the Ends of Empire in Spanish Cuba*, Duke University Press, Durham & London 2013, s. 1.

¹⁰ Smith, Joseph, *The Spanish–American War: Conflict in the Caribbean and the Pacific, 1895–1902*, Longman, London 1994, s. 2–3.

¹¹ Aguilar, Luis E. “Cuba, c. 1860-c. 1930”, Bethell, Leslie (der.), *Cuba: A Short History*. Cambridge University Press, Cambridge 1993, s.22.

¹² Gómez, Jesús A. Martínez, *Las Tres Ideas Fundamentales De José Martí Para La Liberación Nacional: Moralidad, Justicia y Libertad*, Estudios Humanísticos-Historia, No 5, 2006, s. 263-284, s. 283.

¹³ Herring, George C., *From Colony to Superpower: U.S. Foreign Relations since 1776*, Oxford University Press, New York 2008, s. 803.

İspanyol Hükûmeti tarafından tamamen göz ardı edildi. Bunun neticesinde Küba'da İspanyol karşıtı eylemler zirveye tırmandı ve bağımsızlık mücadelesi hız kazandı.¹⁴

Küba'da nüfusun %80'inin, şeker üretiminin ise %90'ının yoğunlaştığı batı bölgelerinde halkın çoğunluğu İspanya'ya karşı savaş konusunda isteksizdi. Bunun yerine reformların yapılmasını tercih ediyorlardı. Bununla birlikte, doğu bölgelerinde daha kısıtlı şeker üretimi ve az sayıda köle var iken ekonomi kırılğan bir yapıdaydı. Bu şartlar altında Ignacio Agramonte, Francisco Vicente Aguilera ve Carlos Manuel de Céspedes gibi çiftçi liderleri, İspanya'yı mağlup etmenin gerekliliğine inanıyorlardı. Dahası, tipik bir sömürge ekonomisi olmanın gereği yolların ve demiryollarının inşası şeker endüstrisinin ihtiyaçları doğrultusunda belirlendiği için, adanın daha büyük ama daha az gelişmiş olan doğu bölgesi iyi bir iletişim ve ulaşım ağından yoksundu. Bu da İspanyol birliklerinin bölgede konuşlanmasını engelleyerek bağımsızlık yanlılarını cesaretlendirdi. Küba'nın doğusundaki Bayamo kasabası, İspanya karşıtı hareketin merkezi olarak ortaya çıktı. 1868'e gelindiğinde, İspanya'nın Avrupa'daki topraklarında istikrarsızlık hâkimdi. Böylece 18 Eylül 1868 tarihinde bir askerî kalkışma meydana geldi ve Kraliçe II. Isabel tahttan indirildi. Küba halkı, bu tür siyasi çalkantıların sömürgeler üzerindeki olumsuz sonuçlarından bıkmıştı. Bu yüzden gelişmeler karşısında edilgen bir tutum benimsedi. Bu sıralarda, Porto Riko'da "Lares'in Çılgılığı" adlı ayaklanma çıkmış ve kolayca bastırılmıştı. Ancak Küba'nın birçok yerinde Porto Rikolu grupların mücadeleye devam etmeye hazır oldukları yönünde asılsız haberler yayıldı. Son olarak, tıpkı Porto Riko'da olduğu gibi Küba'nın doğrusundaki İspanyol yetkililerin de ayaklanma girişiminden haberdar olduklarına ve gerekli önlemleri almaya hazır olduklarına dair söylentiler yayıldı. Bunun üzerine beklemenin felaket olacağına inanan Céspedes, 10 Ekim 1868 tarihinde diğer liderlere danışmadan birkaç takipçisi ile birlikte La Demajagua plantasyonuna çekildi ve ayaklanma başlattı.¹⁵ Yara kentinde yazıldığı için "Grito de Yara" (Yara'nın Çılgılığı) olarak meşhur olan, "Küba Adası Devrimci Cunta Manifestosu" (Manifiesto de la Junta Revolucionaria de la Isla de Cuba) adlı bir bildiri yayımlandı. Bu bildiriye; İspanya Hükûmeti'nin keyfi uygulamaları, halkın aşırı vergilendirilmesi, yolsuzluk, Kübalıların kendi hükûmetlerinde görev alamamaları, siyasi ve dini özgürlükten yoksun bırakılma, toplantı ve dilekçe haklarının reddi gibi hususlar eleştiriliyordu.¹⁶ Liberal görüşler doğrultusunda hazırlanmış olan bildiriyle birlikte İspanya'nın sadık müttefikleri olan Karayip adalarının eğitilmiş beyaz nüfusunun artık imparatorluk karşıtı bir tutum sergilediği ve İspanya'ya karşı mücadeleyi kölelerin veya melezlerin değil creollerin yönlendireceği ortaya çıktı. Ayaklanma, yalnızca zengin beyaz toprak sahiplerinin bir kısmının değil orta sınıfın ve din adamlarının da desteğini aldı. Bu durum Küba'da genel anlamda kölelik karşıtı bir harekete yol açtığından bazı toprak sahipleri kölelerine özgürlük verdi.¹⁷

Céspedes'in bildiri, İspanya'nın tepkisiyle karşılaştı. Neticede Kübalılar ve İspanya arasında On Yıl Savaşı olarak bilinen çatışmalar patlak verdi. Bununla beraber, ilk etapta sömürge hükûmeti kararlı bir şekilde tepki gösterecek durumda değildi. Olayları yeterince takip etmeyen ve İspanya'daki siyasi kargaşadan rahatsız olan Küba Genel Valisi Francisco Lersundi, ayaklanma haberlerine pek ilgi göstermedi.¹⁸ Esasında Kraliçe II. Isabel'e sadık bir asker olan Lersundi, adada beklenmedik bir şekilde patlak veren ayaklanma karşısında şaşırılmıştı. İspanya'da "Şanlı Devrim" olarak tarihe geçen 1868

¹⁴ Aguilar, a.g.e., s. 22-23.

¹⁵ Aguilar, a.g.e., s.23-24.

¹⁶ Staten, Clifford L., The History of Cuba, Greenwood Publishing Group, Westport, CT 2003, s. 32.

¹⁷ Sartorius, a.g.e., s. 94-95.

¹⁸ Aguilar, a.g.e., s.24.

olayları ve bunu izleyen yıllarda yaşanan taht kavgaları, Küba gibi denizaşırı topraklarda otorite boşluğu doğmasına neden oldu.¹⁹ Bu sırada Céspedes, savaş deneyimi olan Kübalı ve Dominiklileri silahlandırarak, farklı toplumsal kesimlerin destek verdiği grubu büyütme zaman buldu. 18 Ekim 1868'de Bayamo kasabasına saldırarak orasını ele geçirdi. Böylece İspanya'ya karşı yapılan mücadelenin lideri olma konumunu pekiştirdi.²⁰ Sonuçta Céspedes Bayamo'da geçici bir hükûmet kurarak başkanlığını da üstlendi.²¹

Küba'da yaşanan olayların ülkesine sıçrayabileceği endişesiyle dönemin ABD Başkanı Ulysses S. Grant, İspanya'ya arabuluculuk teklifi yaptı. Teklif, İspanya'nın Küba'ya bağımsızlık vermesi, buna karşılık Küba'nın İspanya'ya tazminat ödemesini kapsıyordu. Tazminatın ödenme garantisini ABD üstlenecekti. Ancak İspanya bu teklifi reddetti. Sonuçta Küba'daki ayaklanmanın bir iç savaşa dönüşerek yıllarca sürmesi ABD'nin endişesinin artmasına neden oldu. Ayrıca İspanyol donanması, ABD'nin çeşitli gemilerine el koymuştu. Bu nedenle Washington yönetimi, 1875'te İspanya'ya bir kez daha teklifte bulunarak Küba'ya en azından özerklik verilmesini önerdi.²² İspanya bu öneriyi de reddetti. ABD, 1876 yılında yeniden İspanya'ya Küba'daki hâkimiyetini kademeli bir şekilde sona erdirmesini teklif etti. Fakat bu da olumlu sonuç vermedi. Ancak Küba'daki çatışmalar 1878'de İspanya'nın vaatleri sayesinde birden sona erdi. Bu ani barışın temel nedeni, İspanya'nın iç gelişmeleriyle ilgili idi. Şöyle ki II. Isabel'in tahttan indirilerek ailesiyle birlikte sürgüne gönderilmesinin ardından, İspanya'da yönetim sürekli el değiştirdi. Halkın ve aristokrasinin çeşitli kesimlerinin desteğiyle Isabel'in oğlunun XII. Alfonso adıyla tahta geçmesinin ardından, İspanya'da yeni bir dönem başladı. XII. Alfonso, göreve başlar başlamaz Küba'daki ayaklanmalara müdahale etti. Ardından 11 Şubat 1878 tarihinde imzalanan Zanjon Sözleşmesi ile yukarıda bahsedilen On Yıl Savaşı sona erdi. Bu sözleşmeyle Küba yönetiminde creollerin rol alması ve Küba halkının İspanyol Meclisi'nde temsil edilmesi karara bağlandı.²³

Yukarıda dile getirilen olumlu adımlara rağmen Küba'daki katı İspanyol yönetimi tamamen gevşemedi. İspanya, 1880-1886 döneminde Kübalılara belirli siyasi haklar verdi ve köleliği kaldırdı. Fakat İspanya ve Küba'daki vatandaşlar arasındaki eşitsizlikler tamamen giderilemedi. Örneğin, 1890'da İspanya'da genel oy hakkı verildi. Fakat Kübalılar bu uygulamanın dışında bırakıldı. Söz konusu tarihten üç yıl sonra, Küba'nın artan öfkesinin farkında olan İspanyol Bakan Antonio Maura, Küba'ya özerklik sağlayacak yeni reformlar önerdi. Fakat bu öneriler, İspanya ve Küba'daki muhafazakârların direnişi ve bir kısım Kübalının da şüpheciliğiyle karşında akamete mahkûm oldu.²⁴ Reformların zamanında başlatılmaması ve yetersiz oluşu, Küba'yı 1868 ayaklanmasından itibaren sürekli bir kargaşa ve savaş ortamına sürükledi. Bu istikrarsızlığın Amerikan vatandaşlarının ve şirketlerinin ekonomik çıkarlarını olumsuz yönde etkilemesi ve İspanya'nın adadaki askerî varlığı, ABD'nin Küba'daki gelişmelere giderek daha fazla müdahil olmasına yol açtı.

¹⁹ Cervera Pery, José R., La Revolución de 1868 y su Proyección Cubana: Los Capitanes Generales: Lersundi, Dulce y Caballero de Rodas, La presencia militar Espanola en Cuba 1868-1895, Jornadas de Historia Militar, Madrid, 11, 1995, s. 13-29, s. 14-18.

²⁰ Aguilar, a.g.e., s.24.

²¹ Staten, a.g.e., s. 32.

²² Bemis, Samuel Flag, A Diplomatic History of the United States, H. Holt, New York 1942, s. 434-436.

²³ Armaoğlu, Fahir, 19. Yüzyıl Siyaseti, Alkim Yayınevi, İstanbul 2010, s. 1025-1026.

²⁴ Aguilar, a.g.e., s.28.

Savaşa Giden Yol

Küba'da 1895 yılının başlarında, 1860'lara nazaran daha büyük ve daha iyi yönetilen bir isyan başladı. Fakat İspanya, Küba'ya 200.000'den fazla asker sevk etti. Sadece bununla yetinmeyen Madrid binlerce Kübalı gönüllüyü de silahlandırarak savaş alanlarına sürdü. İspanyollar başlangıçta dağılmış isyancı grupları ele geçirerek yok etmeye çalıştıysa da başarılı olamadılar. İsyancıların lojistik desteğini ve insan kaynağını kurutmak için köylüleri yerinden etme politikası başlattılar. İspanya, yüz binlerce Kübalı köylüyü İspanyol askerleri tarafından kontrol edilen bölgelere göç etmeye zorladı. Köylüler evlerini terk ederken, İspanyol güçleri isyancıların yiyecek tedarikini kesmek için köylere ve ekinleri yakarak sığırları öldürdüler. Gerçekte hem Kübalılar hem de İspanyollar adayı ekonomik olarak harap eden bir savaşa girdiler. Kübalı isyancılar adanın dağlık doğu kesiminden başlayarak, savaşı zengin tarımsal orta ve batı vilayetlerine taşıdılar. Kübalı isyancıların sayıları 25.000'den fazlaydı ve bütün memleket sathına dağılmış şekilde, küçük gruplar halinde savaşıyorlardı. İsyancılar, kalabalık ve teçhizatlı İspanyol ordusuna karşı savaşmak yerine adanın ekonomisine saldırdılar. Seker kamışı tarlaları ve fabrikalar yakıldı. İletişim ve ulaşım hatlarıyla özel mülkler tahrip edildi. İsyancıların amacı Küba'nın ekonomik gücünü sıfırlayarak adanın İspanya nezdindeki önemini kaybetmesini sağlamak bu ülkeyi adadan çekilmeye zorlamaktı.²⁵

Sonuçta, Küba'nın temel geçim kaynağı olan tarımsal üretim ve dış ticaret düştü. Yerlerinden edilen köylüler (reconcentrados) İspanyolların kendilerini götürdükleri kasabalarda, beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çektiler. Özellikle yiyecek ve ilaç sıkıntısı had safhadaydı. Kısa süre sonra, yetersiz beslenme yüzünden birçok Kübalı, hastalandı ve öldü. Durum öylesine kötüydü ki 1895-1897 yılları arasında 240 bin Kübalı hastalık ve açlıktan ölmüştü. Diğer yandan Küba'nın 1895 yılındaki nüfusu ise 1,6 milyon idi. Washington ve Madrid'e gelen raporlara göre Nisan 1898'e gelindiğinde yaklaşık 400.000 Kübalının öldüğü ve çok fazla sayıda insanın hayati risk taşıdıkları anlaşılıyordu.²⁶ Küba'da yaşanan bu insani dram, ABD'li yöneticileri ve kamuoyunu derinden etkiledi. Bu yüzden söz konusu savaşın ekonomi ve güvenlik gereksinimlerinin ötesinde Amerikan kamuoyundan tam destek almasına yol açtı.

Diğer taraftan, Küba'daki çatışmalar 1890'larda ABD ekonomisini olumsuz yönde etkiliyordu. Hatta bu ülke 1893 yılında endüstriyel üretim, istihdam ve tarımsal fiyatların düşmesi nedeniyle ciddi bir ekonomik kriz geçirdi. Kriz, grevlere ve ayaklanmalara yol açarak iç huzursuzluğa neden oldu. Adada son isyan başlamadan önce, ABD ile Küba arasındaki yıllık toplam dış ticaret hacmi 100 milyon doların biraz üzerindeydi. 1895'te ayaklanmanın patlak vermesinden sonra bu ticaret hacmi geriledi. Bu yüzden ABD'li tüccarlar ve nakliyeciler hükûmetlerine İspanya ile barışması ve iki ülke arasındaki dış ticaretin canlandırması amacıyla dilekçe verdiler. Fakat Küba'da şeker sektörü başta olmak üzere yatırımları bulunan ABD'liler buna karşı çıktı. ABD vatandaşları ve şirketleri, Küba'ya 30 ilâ 50 milyon dolar arasında yatırım yapmıştı. Bundan dolayı Küba'daki ABD'liler mülklerini korumak için İspanyol kuvvetleriyle iş birliği yapıyorlardı. Böylece, Küba'da doğrudan yatırımları olan ABD'li iş insanları, İspanya ile barış isteyenler ve İspanya'ya karşı sert tutum yanlıları olmak üzere iki kampa ayrıldı.²⁷

²⁵ Offner, John L., McKinley and the Spanish-American War, Presidential Studies Quarterly, Vol 34, No 1, Going to War (2004), s. 50-61, s. 51.

²⁶ Aynı yerde, s. 51-52.

²⁷ Pletcher, David M., The Diplomacy of Trade and Investment: American Economic Expansion in the Hemisphere, 1865-1900, Columbia: University of Missouri Press, Columbia 1998, s. 73.

ABD'nin Küba meselesindeki tutumuna siyasal partiler düzeyinde bakıldığında Demokratların ve Cumhuriyetçilerin konuyla ilgili oldukları görülmektedir. Küba'daki insan hakları ihlalleri karşısında ilk tepkiyi veren William McKinley'in selefi Başkan Grover Cleveland, Kübalılara destek vermeyi düşünmüş olsa da isyancıların Küba'da yaşayan ABD vatandaşlarının mülklerine zarar vermeleri bu desteğin geri tepmesine neden oldu. Ne Cleveland ne de Dışişleri Bakanı Richard Olney, bu isyanın sonucunda adaya barış gelebileceğine inanıyorlardı. Esasında ayaklanan Kübalıların çoğunluğunun Afrika kökenli ve yoksulların oluşturmasının Küba'da Haiti'dekine benzer bir duruma yol açacağından ve siyahlarla beyazlar, zenginlerle yoksullar arasında bir savaş başlatılabileceğinden endişe duyuluyordu. Bu gerekçelerle Cleveland yönetimi, Küba'nın tam bağımsızlığına ve bu ülkenin İspanya'nın kontrolünden çıkmasına sıcak bakmıyordu.²⁸

Demokrat Cleveland yönetiminin İspanya'yı destekleme eğilimi, Kongre'deki Cumhuriyetçilerin muhalefetiyle karşılaştı. Cumhuriyetçi siyasetçiler, bağımsız Küba fikrini savunmaya başladılar. 1896'nın başlarında hem Senato hem de Temsilciler Meclisi, ayaklanmacıların kurduğu Küba Hükûmeti'nin diplomatik olarak tanınmasını destekleyen, bağlayıcı olmayan kararlar aldı. Cumhuriyetçilerin ön ayak olduğu bu kararlara Demokratlardan da hatırı sayılır bir destek geldi. 1896 yazında yaklaşan başkanlık seçimlerine yönelik kampanyalarda Cumhuriyetçiler ve Demokratlar, Kübalılara destek verecekleri vaadinde bulundular. Fakat 1893'te başlayan ekonomik krizin etkilerinin gölgesinde geçen 1896 seçimlerinin ana propaganda konuları doğal olarak ekonomik meselelerdi. Söz konusu yılın Kasım ayında düzenlenen seçimlerde, Cumhuriyetçilerin adayı McKinley ABD Başkanı seçildi. Bu siyasal ortamda genel olarak iki parti de Küba'nın bağımsızlığına destek vermekle beraber, savaş seçeneği öncelikli gündem maddesi değildi. Bilâkis Kongre üyelerinin beklentisi, Başkan McKinley'in çatışmaları durdurmak amacıyla diplomatik girişimlerde bulunması yönündeydi.²⁹

McKinley'in de önceliği savaştan kaçınmaktı. McKinley, Küba politikasını belirlemeden önce adadaki gelişmeler hakkındaki bilgilerin doğruluğunu tespit etmek istedi. Durum değerlendirmesi için eski Temsilciler Meclisi üyesi bir hukukçu ve çocukluk arkadaşı olan William Calhoun'u Küba'ya gönderdi. ABD'nin Küba Başkonsolosluğu Özel Danışmanı sıfatıyla bu ülkeye giden Calhoun, döndükten sonra Küba'daki şartların kötü olduğunu aktardı ve İspanya'nın askerî bir çözüm bulma politikasına devam etmesi halinde, daha fazla can kaybı ve yıkımla karşılaşılacağını ifade etti.³⁰ Diğer yandan Başkan McKinley, eski Kongre üyesi Stewart Woodford'u ise ABD'nin Olağanüstü ve Tam Yetkili Elçisi sıfatıyla, ülkesi ve İspanya arasında uzlaşma sağlaması için Madrid'e gönderdi. Yapılan görüşme sonunda Başbakan Práxedes Mateo Sagasta, Küba için "insani bir politika" uygulayacağı sözünü verdi. Woodford, İspanyollara Küba'ya özerklik vermelerini tavsiye etmişti. Neticede Madrid Hükûmeti, 25 Kasım 1897 tarihinde Küba'ya özerklik vermeyi kabul etti. Ardından McKinley gelişmeler hakkında, 6 Aralık 1897 tarihinde Kongre'ye hitaben yaptığı yıllık konuşmada İspanya'ya "makul bir şans verilmesi gerektiğini" söyledi. Fakat İspanya'nın Kübalılara sunduğu özerklik "çok az, çok geç ve çok yavaş" idi. Bu şartlar altında Küba'da ABD'nin yardıma gelerek kendilerini kurtarması yönünde güçlü bir beklenti oluşmuştu. Bu noktada McKinley, önceki başkanlar gibi Küba'yı İspanya'dan satın alarak sorunu çözmeye çalıştıysa da başarılı olamadı.³¹

²⁸ Offner, McKinley and the Spanish-American War, s. 53.

²⁹ Aynı yerde, s. 53.

³⁰ Offner. An Unwanted War, s. 46.

³¹ Heraclides, Alexis ve Dialla, Ada, Humanitarian Intervention in the Long Nineteenth Century: Setting the Precedent, Manchester University Press, Manchester 2015, s. 204-205.

“Görkemli Küçük Savaş” ve Hızlı Zafer

Küba’daki ayaklanmanın sona ermemesi, adada yaşanan ölümler, yerinden edilmeler ve tarım arazileriyle üretim alanlarının tahrip edilmesi, İspanya’nın özerklik konusundaki vaatlerini yerine getirmede isteksiz oluşu ve Washington’un uzlaşma yönündeki diplomatik girişimlerinin başarısızlığı, ABD’nin Küba’ya insani gerekçelerle müdahale etmesine zemin hazırladı. ABD kamuoyunda, çıkacak bir İspanyol-Amerikan savaşında İspanyol monarşisinin baskılarına karşı mücadele eden insanlara yardım etme yönünde güçlü bir irade belirmeye başlamıştı.³²

Adadaki tahribatın büyüklüğü ve istikrarsızlığın ayyuka çıkması, bu durumun ABD’ye artık ekonomik açıdan zarar verdiğini ortaya koyuyordu. Fakat ABD ve İspanya arasındaki ekonomik çıkar çatışması Küba ile sınırlı değildi. Pasifik ticaretinde daha etkin ve Çin pazarına erişme konusunda avantaj elde etmek isteyen ABD, Pasifik’teki adaları da ele geçirmek istiyordu. ABD’nin hedefindeki Guam ve Filipinler İspanya’nın hâkimiyetindeydi. Dolayısıyla her iki okyanusta yürütülen İspanyol-Amerikan Savaşı, Küba meselesinin insani boyutunun haricinde Washington’un Karayipler ve Pasifik’teki uzun vadeli ekonomik ve jeopolitik çıkarlarından kaynaklanmıştı.

Söz konusu savaşa giden süreci tetikleyen en önemli olay 15 Şubat 1898 tarihinde, ABD savaş gemisi USS Maine’in Havana Limanı açıklarında nedeni bilinmeyen bir patlama sonucu batmasıdır. Bu faciada 268 mürettebat hayatını kaybetti. Bu olay Küba’nın bağımsızlığını desteklemekle beraber ABD askerlerinin bu ülkede savaşmasına sıcak bakmayan kamuoyunun fikrinin değişmesine yol açmıştır. Olayın ardından İspanya herhangi bir sorumluluk kabul etmedi.³³ Patlamanın gerçek nedeni hiçbir zaman anlaşılamadı. Ancak ABD kamuoyunda bu olayda İspanya’nın suçlu olduğu fikri hâkimdi. Yazılı basın da etkisiyle, “Maine’i hatırla! İspanya’nın canı cehenneme!” gibi sloganlar insanların düşüncelerini etkiliyordu.³⁴ Esasında 1890’lar ABD’de günlük gazetelerin geniş dağıtım ağı ve yüksek tiraja ulaştıkları bir dönemdir. Bu yıllarda ABD’nin yanı başındaki Küba’da ortaya çıkan insani dram ve hükûmet çevrelerinde yaşanan gelişmelerin yanında Maine’in batması da gazetelere bol bol malzeme sağladı. “Sarı basın” denilen gazetelerde olay hakkında yayımlanan resimli hikâyeler halkın bu savaşa sıcak bakmasında önemli bir rol oynadı.³⁵

McKinley, savaş kararında aceleci davranmadı. Ancak aşağıdaki şartların meydana gelmesiyle birlikte savaşa sıcak bakmaya başladı. Birincisi, Küba’ya herhangi bir müdahale yapılmadığı taktirde feci sonuçlar doğabileceği görüşü galip gelmişti. İkincisi, İspanya’nın taahhüt ettiği özerklik gerçek olsa bile, kabul edilmesi ve uygulamaya konulması beklenmiyordu. Üçüncüsü, iş dünyasının ülke genelinde savaş fikrine giderek daha çok destek vermesiydi. Kongre de artık savaşa başvurulması düşüncesindeydi. Geline nokta, ABD’nin Küba’ya müdahale etmemesi, McKinley’in halk nezdindeki güvenilirliğinin kaybolmasına yol açacaktı.³⁶

³² Smith, Joseph, The 'Splendid Little War' of 1898: A Reappraisal, History, Vol 80, No 258, February 1995, s. 22-37, s. 34.

³³ Morgan, H. Wayne, America’s Road to Empire, Wiley, New York 1965, s. 51.

³⁴ Dulles, Foster, 1898–1954: America’s Rise to World Power, New York: Harper and Row, New York 1963, s. 41.

³⁵ 1890’larda gazetecilik alanındaki bir diğer yenilik de renkli baskıların yapılmasıydı. Dönemin gazetelerinde maceraları yayımlanan “sarı çocuk” adlı karaktere atıfla, gazetelere halk arasında “sarı basın” deniliyordu.

³⁶ Linderman, Gerald F., The Mirror of War: American Society and the Spanish–American War, University of Michigan Press, Ann Arbor 1974, s. 26-28.

ABD, 27 Mart 1898'de İspanya'ya son bir teklifte daha bulundu. Washington'un talepleri; barışçıl bir çözüm, ateşkesin sağlanması, isyancılarla görüşmeler yapılması şeklindeydi.³⁷ İspanya bu teklifi de kabul etmedi. Fakat iç siyasette zor günler geçiriyordu. ABD'nin Maine olayından İspanya'yı sorumlu tutması ve Küba'ya askerî müdahale ihtimalinin belirmesi, İspanyol halkının milliyetçi duygularını tetikledi ve bu ülkede çeşitli kentlerde ABD karşıtı gösteriler düzenlendi.³⁸ Madrid yönetimiye Washington'a teslim olmanın, hükûmetin düşmesine ve monarşinin devrilmesine yol açacağına inanıyordu. Bu nedenle, İspanyol Hükûmeti Küba'nın bağımsızlığını içermeyen bazı son dakika tavizleri ile Avrupalı büyük güçlerin yardımlarını da arkasına alarak kendini bu işten kurtarmaya çalıştı.³⁹ Kıta Avrupası ülkeleri, ABD ile zıtlaşmak istememekle beraber- bir ABD-İngiltere ittifakının kurularak durumun kendi aleyhlerine dönmesinden korkuyorlardı-İspanya'nın tezlerine katılıyorlardı. Diğer yandan Papa'nın ABD ve İspanya arasında yapmak istediği arabuluculuğu ise McKinley geri çevirdi. Altı Avrupa ülkesi büyükelçilerinin gerilimi yumuşatmak amacıyla McKinley'e yaptıkları ziyaret de netice vermedi.⁴⁰ Sonuçta İspanya, kendi adına onurlu bir yenilgiyi teslimiyete tercih ederek geri adım atmadı. Bu durumda savaş kaçınılmaz hale geldi.⁴¹

Bu koşullar altında McKinley, Kongre'den savaş açma yetkisi istemeye karar verdi. Başkan, 11 Nisan 1898 tarihinde bir konuşma yaptı. Esasında McKinley, Kongre'ye müdahale izni talebinde bulunmuş, açık bir savaş ilanı talep etmemişti. Başkan bu eylemiyle sorumluluğu Kongre'ye yüklerken Küba'da ABD adına gerçekleştirilecek müdahalenin kapsamı ve sonuçları konusunda kendine manevra alanı sağlamıştı.⁴²

19 Nisan'da Senatör Henry Teller'ın teklifiyle, ABD savaş bittiğinde Küba'yı kendine bağlamayacağını; "...adanın yönetimi ve kontrolünü kendi halkına bırakacağını" ilan eden ve Teller Amendment (Teller Değişikliği) olarak tarihe geçen bir belgeyi kabul etti.⁴³ 20 Nisan 1898'de ABD Kongresi; McKinley'e Küba halkını "özgür ve bağımsız" hale getirmek amacıyla silahlı kuvvetleri kullanma yetkisi verdi. İspanya kararı duyduktan sonra 24 Nisan'da ABD'ye savaş ilanı etti. ABD Kongresi de 25 Nisan'da İspanya'ya mukabele etti.⁴⁴ ABD, Karayipler'de cereyan eden muharebelerde üç ay gibi kısa bir zaman zarfında önemli bir zafer kazandı. Böylece Küba'ya el koyan ABD Porto Riko'ya asker çıkardı. 12 Ağustos 1898 tarihinde ise taraflar ateşkes ilan ettiler.

Fakat ABD'nin zaferine giden yol Küba'nın gerçek bağımsızlığını garanti etmediği gibi, 1895-1898 yıllarında önce isyancılar sonra İspanya yönetimi ve İspanyol-Amerikan Savaşı nedeniyle yaşanan can kayıpları ve fiziksel tahribat Küba'da büyük bir yıkıma neden oldu. 1860'lardan başlayarak 30 yıla yayılan çatışmalar ve yerinden edilmeler, Küba'da iki neslin hayatını etkiledi. Bunun neticesinde binlerce kişi evsiz barksız kaldı ve yoksullaştı. Ekonomi büyük bir yıkıma uğradı. Tahminlere göre savaş sona erdiğinde Küba, ulusal servetinin üçte ikisinden fazlasını kaybetmişti. Küba'nın

³⁷ Trask, David F., *The War with Spain in 1898*, Macmillan, New York 1981, s. 39.

³⁸ Herring, a.g.e., s. 809-810.

³⁹ Benton, Elbert J., *International Law and Diplomacy of the Spanish-American War*, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1908, s. 107.

⁴⁰ Heraclides ve Dialla, a.g.e., 2015.

⁴¹ Smith, J., *The Spanish-American War*, s. 43.

⁴² Herring, a.g.e., s. 811-812.

⁴³ "Teller and Platt Amendments", <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/teller.html> (12.19.2020).

⁴⁴ Flack, Horace Edgar, *Spanish-American Diplomatic Relations Preceding the War of 1898*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 1906, s. 38. Savaşın 21-25 Nisan aralığında, resmen hangi gün başladığı konusundaki bilgiler kaynaklara göre farklılık göstermektedir. Bkz.: Kaufman, Joyce P., *A Concise History of US Policy*, Rowman & Littlefield, Lanham 2017, s. 143.

yalnızca İspanya açısından değil küresel ekonomi için taşıdığı değer bir göstergesi olan şeker üretimi, bu yönden sivrilmiş olan Matanzas eyaletinde, 1894'te 400 olan fabrika sayısının 1898'de 62'ye düşmesiyle fiilen dibi gördü.⁴⁵ Kalan az sayıdaki şeker fabrikası ise borç içindeydi. Küçük çaplı tarımsal ve hayvansal üretim yapan, tütün ve kahve yetiştiren binlerce çiftlik yok oldu. ABD'li General Lee, "Küba'nın büyük verimli adası bazı yerlerde kül yığımına benziyordu, diğer yerler ise kasvetli çölü andırıyordu" şeklinde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik çöküntüyü özetlemiştir.⁴⁶

Savaşın Pasifik ayağının hazırlıklarıysa Kongre'nin 20 Nisan'daki kararından çok daha önce başlamıştı. ABD Deniz Kuvvetleri'ne bağlı Asya Filosu komutanı Amiral George Dewey idi. Henüz Karayipler'de savaş başlamadan, İspanya ile olası bir savaşta destek olması amacıyla söz konusu dönem deniz kuvvetlerinde müsteşarlık görevinde bulunan, geleceğin ABD Başkanı Theodore Roosevelt, Pasifik'e Dewey'in emrine gemi, silah ve mühimmat gönderdi. 1 Mayıs'ta saldırıya geçen Dewey, bir takımada olan Filipinler'deki Manila Körfezi'ne girdi ve İspanyol güçlerini yendi.⁴⁷ ABD bu süreçte Pasifik'teki Guam'a da asker çıkardı. Guam'daki İspanyol garnizonunun Karayipler'de başlayan savaştan haberi olmadığından mukavemet hazırlıklı değildi. Bu yüzden ABD adayı kolayca ele geçirdi.⁴⁸ Savaşın sonuna gelindiğinde Pasifik'teki gelişmeler, ABD kamuoyunda Filipinler'i elde tutmak isteyenler ile buna karşı olanlar arasında fikir ayrılıklarının ortaya çıkmasına yol açtı. McKinley de bu konuda kararsız kaldı, kabinede de görüş ayrılıkları vardı.⁴⁹ Fakat sonuçta Filipinler bir ABD sömürgesi haline geldi ve II. Dünya Savaşı'nda yaşanan Japon işgaline kadar bu statü korundu. Henüz Küba'daki çatışmalar devam ederken 15 Temmuz 1898'de ABD Kongresi, Filipinler'deki kuvvetlerine ikmal sağlamak ve özellikle Pasifik'te artan Japon etkinliğini dengelemek için, Hawaii'yi oluşturan adaların ABD'ye bağlanmasını kabul etti.⁵⁰

Fransa; ABD ve İspanya arasında arabuluculuk yapıyordu. Paris'te yapılacak olan barış görüşmeleri için Başkan McKinley, beş komisyon üyesi seçmişti. Bunlar; Cushman Davis, William Frye, Whitelaw Reid, George Gray ve dönemin Dışişleri Bakanı William Day idi. Day, komisyon başkanı olarak görev yapmak üzere bakanlık görevinden istifa etti ve yerine John Hay geçti. Hay, yakın dostu Theodore Roosevelt'e henüz savaş bitmeden, 27 Temmuz'da yazdığı mektupta, kısa sürede elde edilen başarıya atıfla meşhur "görmeli küçük savaş" ifadesini kullandı.⁵¹ Savaş resmen 10 Aralık 1898 tarihinde Paris Antlaşması'nın imzalanmasıyla sona erdi. Bu antlaşma hükümlerine göre İspanya, Porto Riko, Guam ve Filipinler'i 20 milyon dolar karşılığında ABD'ye devretti ve Küba üzerindeki bütün haklarından vazgeçti. Bu savaş sonucunda, İspanya'nın Amerika kıtasındaki 400 yılı aşan hâkimiyeti ve iki okyanusa yayılmış sömürge imparatorluğu sona erdi. ABD ise insani gerekçelerle girdiği bu savaştan, sömürge sahibi emperyalist bir ülke

⁴⁵ Thomas, a.g.e., s. 425.

⁴⁶ Staten, a.g.e., s. 40.

⁴⁷ "George Dewey: 1837-1917", <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/dewey.html>, June 22, 2011. Theodore Roosevelt 1900'deki başkanlık seçimlerine McKinley'in başkan yardımcısı adayı olarak katıldı. İkisinin seçilmesinden kısa süre sonra 1901'de McKinley hayatını kaybetti ve Roosevelt ülke yasaları uyarınca ABD'nin yeni başkanı oldu. Bkz.: Kaufman, s. 147.

⁴⁸ Shulimson, Jack et.al. (der.), *Marines in the Spanish-American War, 1895-1899: Anthology and Annotated Bibliography*, History and Museums Division Headquarters, U.S. Marine Corps, Washington D.C. 1998, s. 25-26.

⁴⁹ Offner, John L., *The United States and France: Ending the Spanish-American War*, *Diplomatic History*, Vol 7, No 1, 1983, s. 12-18.

⁵⁰ "The Annexation of Hawaii", <https://history.house.gov/Historical-Highlights/1851-1900/The-annexation-of-Hawaii/> (14.01.2021).

⁵¹ Smith, *The Spanish-American War*, s. 196.

olarak çıktı. ABD Küba'yı kendine bağlamama sözü verdiği halde adayı 1902'ye kadar işgali altında bulundurdu. Şubat 1901'de ABD Kongresi, Senatör Orville Platt'ın teklifiyle Küba hakkında yeni bir karar aldı. Bu karar, ABD'ye "Küba'nın bağımsızlığının, yaşam, mülkiyet ve bireysel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlamak... için müdahale hakkı" vermektedir. Platt değişikliği, ABD'ye Küba'daki askerî işgalinin sona ermesinden sonra 1934'e kadar bu ülkenin iş işlerine müdahale etme hakkı tanıdı.⁵² 1895 ayaklanmasıyla başlayan süreç ABD'nin müdahalesine yol açarak Jose Marti'nin ifade ettiği üzere Küba'nın bir efendinin tahakkümünden kurtularak diğerinin boyunduruğuna girmesine neden oldu. Bu tahakküm, 1959 Devrimi sonrası yeni Küba rejiminin anti-empyralist yaklaşımının da temelini oluşturdu.

Sonuç

İspanyol-Amerikan Savaşı'nın Karayipler ayağı, ABD'nin zaferi, İspanya'nın yenilgisi, Küba ve Porto Riko'nun İspanyol hâkimiyetinden çıkışıyla sona erdi. Bölgesel açıdan Amerika kıtasında sömürgeci güç olan İspanya bu coğrafyaya veda ederken, ABD bölgenin en güçlü devleti konumunu pekiştirdi. Küresel sistem açısından ise İspanya Pasifikteki adaları kaybettiği için Amerika kıtasındaki 400 yıllık hâkimiyeti sona erdi. Dolayısıyla Avrupa'da sade ve mütevazı bir devlet konumuna geriledi.

ABD ise savaştan küresel ölçekte büyük bir güç olarak çıktı. Bu savaş, ülkenin 19. yüzyılda takip ettiği yalnızca ve tek taraflı dış politika anlayışından geri dönülemez bir kırılmaya yol açtı. ABD, söz konusu dönemde büyük devletler liginde sayılmanın koşulu olarak görülen sömürge sahibi bir devlet oldu. Böylelikle empyralist ve küresel bir aktör haline geldi. Fakat bu başarıya rağmen savaş; ABD dış politikasına idealist perspektiften yüklenen özgürleştirme ve yardım misyonları ile ekonomi ve güvenlik alanındaki pragmatizmin çelişmesini ortaya koydu. Savaşın ABD açısından en önemli meşruiyet kaynağı, Kübalıların İspanya'ya karşı yürüttüğü bağımsızlık mücadelesinde bu halka yardım etmektir. Küba'daki insani dram ABD halkını yoğun biçimde etkilemişti. Nitekim bu yardım duygusu ve maceraperestlik, binlerce ABD'li gönüllünün Kuzey-Güney Savaşı'ndan (1861-1865) kalma kışlık üniformalarla ülkenin çeşitli eyaletlerinden trenleri doldurup orduya destek için bu sıcak adaya savaşmaya gitmelerine neden oldu.⁵³ Diğer taraftan, savaştan çok önceleri ABD, Küba'yı doğal yayılma alanı olarak görüyordu ve adada vatandaşlarının önemli ekonomik yatırımları bulunuyordu. Nitekim Küba'daki savaş fırsat bilip Porto Riko'yu ele geçiren ve kendine bağlayan ABD, savaş öncesinde ilhak etmeyeceğine söz verdiği Küba'yı 1902'ye kadar işgal altında tuttu. Ayrıca 1934'e kadar Küba'nın içişlerine çeşitli defalar Platt değişikliğine istinaden müdahale etti. Bu özellikleriyle, ABD'nin "insani gerekçelerle" yürüttüğü ilk askerî müdahale olan İspanyol-Amerikan Savaşı, bu ülkenin kıtanın en büyük gücü statüsüyle Latin Amerika ve Karayipler'e yönelik müdahaleci politikalarının başlangıcını teşkil etmektedir. Bu durum ABD'nin ilerleyen yıllarda küresel ölçekte gerçekleşen askerî müdahalelerinin idealizm pragmatizm eksenindeki karmaşık arka planını okumak için de bir yol haritası sunmaktadır.

⁵² Teller and Platt Amendments, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/teller.html> (12.19.2020).

⁵³ Herring, a.g.e., s. 813.

KAYNAKÇA

- ____ “George Dewey: 1837-1917”, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/dewey.html>, June 22, 2011.
- ____ “Manuel Rojas”, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/rojas.html#lares>, (09.01.2020).
- ____ “Ramón Emeterio Betances”, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/betances.html> (09.01.2020).
- ____ “Teller and Platt Amendments”, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/teller.html> (12.19.2020).
- ____ “The Annexation of Hawaii”, <https://history.house.gov/Historical-Highlights/1851-1900/The-annexation-of-Hawaii/> (14.01.2021).
- Aguilar, Luis E. “Cuba, c. 1860-c. 1930”, Bethell, Leslie (der.), Cuba: A Short History. Cambridge University Press, Cambridge 1993.
- Armaoğlu Fahir, 19. Yüzyıl Siyaseti, İstanbul 2010, Alkım Yayınevi.
- Bemis, Samuel Flagg, A Diplomatic History of the United States, H. Holt, New York 1942.
- Benton, Elbert J., International Law and Diplomacy of the Spanish–American War, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1908.
- Bras, Marisabel, The Changing of the Guard: Puerto Rico in 1898, 2011, <https://www.loc.gov/rr/hispanic/1898/bras.html> (11.12.2020).
- Cervera Pery, José R., La Revolución de 1868 y su Proyección Cubana: Los Capitanes Generales: Lersundi, Dulce y Caballero de Rodas, La presencia militar Española en Cuba 1868-1895, Jornadas de Historia Militar, Madrid, 11, 1995, s. 13-29.
- Chaar-Pérez, Kahlil, “A Revolution of Love”: Ramón Emeterio Betances, Anténor Firmin, and Affective Communities in the Caribbean, The Global South , Vol 7, No 2, Dislocations, 2013, s. 11-36.
- Dulles, Foster, 1898–1954, America’s Rise to World Power, New York: Harper and Row, New York 1963.
- Flack, Horace Edgar, Spanish–American Diplomatic Relations Preceding the War of 1898, Johns Hopkins University Press, Baltimore 1906.
- Gómez, Jesús A. Martínez, Las Tres Ideas Fundamentales De José Martí Para La Liberación Nacional: Moralidad, Justicia y Libertad, Estudios Humanísticos-Historia, No 5, 2006, s. 263-284.
- Heraclides, Alexis, Dialla, Ada, Humanitarian intervention in the long nineteenth century: Setting the Precedent, Manchester University Press, Manchester 2015.
- Herring, George C., From Colony to Superpower: U.S. Foreign Relations since 1776, Oxford University Press, New York 2008.
- Kaufman, Joyce P., A Concise History of US Policy, Rowman & Littlefield, Lanham 2017.
- Lara, Manuel Tuñón de, España: La Quiebra de 1898, SARPE, 1986.
- Linderman, Gerald F., The Mirror of War: American Society and the Spanish–American War, University of Michigan Press, Ann Arbor 1974.
- Morgan, H. Wayne, America’s Road to Empire, Wiley, New York 1965.
- Offner, John L., An Unwanted War: The Diplomacy of the United States and Spain Over Cuba, 1895 – 1898, The University of North Carolina Press: Chapel Hill & London, 1992.
- ____ McKinley and the Spanish-American War, Presidential Studies Quarterly, Vol 34, No 1, Going to War (2004), s. 50-61.
- ____ The United States and France: Ending the Spanish–American War, Diplomatic History, Vol 7, No 1, 1983.

Pletcher, David M., *The Diplomacy of Trade and Investment: American Economic Expansion in the Hemisphere, 1865-1900*, Columbia: University of Missouri Press, Columbia 1998.

Sartorius, Sartorius, *Ever Faithful: Race, Loyalty, and the Ends of Empire in Spanish Cuba*, Duke University Press, Durham & London 2013.

Shulimson, Jack et.al. (der.), *Marines in the Spanish-American War, 1895-1899: Anthology and Annotated Bibliography*, History and Museums Division Headquarters, U.S. Marine Corps, Washington D.C. 1998.

Smith, Joseph, (1994). *The Spanish–American War: Conflict in the Caribbean and the Pacific, 1895–1902*, Longman, London 1994.

Smith, Joseph, *The 'Splendid Little War' of 1898: A Reappraisal*, *History*, Vol 80, No 258, February 1995, s. 22-37.

Staten, Clifford L., *The History of Cuba*, Greenwood Publishing Group, Westport, CT 2003.

Trask, David F., *The War with Spain in 1898*, Macmillan, New York 1981.